

Župna crkva Sv. Ivana u Tolićima i župa u Lešću na Dobri – Prilog topografiji kasnosrednjovjekovne Zagrebačke biskupije¹

Rad se bavi ubikacijom srednjovjekovne župne crkve Sv. Ivana u Tolićima i Sveitoivancima, te njezinom potencijalnom vezom sa župom u Lešću na Dobri, koja je kasnijeg postanka. Na temelju izvornog materijala, poglavito desetinskih popisa, zapisnika kanonskih vizitacija i drugih izvora, utvrđeno je da se ta crkva nalazila na prostoru Zvečaja, gdje su bila i ostala naselja koja se u kasnom srednjem vijeku spominju u susjedstvu Tolića. Ona, dakle, sigurno nije istovjetna crkvi župe u Lešću na Dobri, gdje su je ranija istraživanja smještala. Godine 1334. spominje se kao župna crkva Sv. Ivana u Tolićima, da bi 1501. godine njezinim sjedištem imenovan Svetoivanac, koji je vjerojatno po njoj dobio ime. Nestala je vjerojatno tijekom 16. stoljeća, da bi krajem 17. stoljeća kapela s istim titularom bila osnovana prvo u zvečajskoj utvrdi, a kasnije u Donjem Zvečaju. Župa u Lešću na Dobri je, pak, tijekom ranoga novog vijeka zauzela veliki dio prostora koji su nekada zauzimala župe Zagrebačke biskupije, a vjerojatno i dio nekadašnje župe Sv. Ivana u Sveitoivancu. Preostali dio potonje potpao je pod župu Sv. Petra u Sv. Petru Mrežničkom. Naziv Lešće zadržao se do kraja 18. stoljeća za današnje naselje Tomašići, ali se leščanska župna crkva Sv. Jurja najmanje od druge polovice 17. stoljeća nalazila u Gorincima.

Uvod

Prostor današnjeg Gornjeg Pokuplja prošao je tijekom prethodnih stoljeća kroz niz političkih i demografskih promjena koje su znatno izmijenile tamošnje stanovništvo, običaje i raspored naselja. Jedna od promjena koje najviše otežavaju rad povjesničara prekid je kontinuiteta postojanja srednjovjekovnih naselja i njihovih vjerskih ustanova. Niz naselja i crkava naprosto je nestao. Iako mnoge od njih i dalje postoje, nije jasna njihova veza s onima koje se, najčešće pod drugim imenom, pojavljuju u srednjovjekovnim izvorima. Uslijed toga, rad povjesničara koji se tiče tih nestalih mjesta prestaje biti vezan uz konkretne pojmove i postaje više teorijski, što udaljava znanost od njezina predmeta. Utvrđivanje lokacija mjesta

¹ Ovaj je rad rezultat istraživanja koje je financirala Hrvatska zaklada za znanost u sklopu projekta *Topografija srednjovjekovne Zagrebačke županije (14-16. stoljeće)*, IP-2020-02-8706.

koja se spominju u izvorima svaki daljnji rad čini lakšim, a stvaraju se i temelji za jasnija i preciznija istraživanja danog prostora.

U ovom ćemo se radu posvetiti jednome od problema koji je nastao radi prekida kontinuiteta postojanja jedne od srednjovjekovnih župa. To je župa Sv. Ivana u mjestu Tolići koja se pojavljuje u srednjovjekovnim izvorima kao jedna od župa Zagrebačke biskupije, ali je mjesto u kojem se prema izvorima nalazila nestalo, kao i sjećanje na njezin nekadašnji položaj. Na temelju dosadašnjih istraživanja možemo samo pretpostaviti da se nalazila negdje na širem prostoru Gornjeg Pokuplja.

Prilikom utvrđivanja lokacije te župe koristit ćemo se poglavito arhivskim materijalom, odnosno srednjovjekovnim popisima prikupljene crkvene desetine, ranonovovjekovnim zapisnicima kanonskih vizitacija, te drugim izvornim materijalima poput urbara, ali i kartografskim izvorima. Glavnina tih izvora nalazi se u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu. Otegotna okolnost je, osim već spomenutih demografskih promjena, promjena crkvene ingerencije nad područjem gdje se ta župa nekada nalazila. Zbog toga je bilo potrebno proširiti istraživanje i na izvore za povijest Senjsko-modruške biskupije. Od velike su pomoći ovome radu bile i studije Radoslava Lopašića, čiji su radovi o povijesti današnje sjeverozapadne Hrvatske i danas relevantni te današnjim istraživačima još uvijek služe kao putokaz.

Cilj je ovoga rada utvrditi okvirni položaj nekadašnje župe Sv. Ivana u Tolićima, kao i njezine veze s drugim župama koje bi se mogle smatrati nasljednicama. Time će se dodatno rasvijetliti raspored župa srednjovjekovne Zagrebačke biskupije, pridonijeti srednjovjekovnoj topografiji Pokuplja i popuniti lakune u povijesti tamošnjih crkvenih ustanova. Najveći doprinos ovoga rada stvaranje je osnove za bolje poznavanje prostora o kojem srednjovjekovni izvori govore i od povezivanja naziva mjesta koja spominju s konkretnim mjestima u prostoru – ukratko prenošenje pojmova „s papira“ u stvarni, fizički svijet.

Župa Sv. Ivana u Tolićima i Svetoivancu

Pokušaj ubikacije župne crkve Sv. Ivana u Tolićima započet ćemo analizom izvora koji nam stoje na raspolaganju i pregledom ranijih pokušaja njezina ubiciranja. Prije svega, na popisu župa Zagrebačke biskupije iz 1334. godine navedena je župna crkva *sancti Johannis de Tholici*.² Uzevši u obzir redosljed kojim su crkve u tom popisu navođene, možemo pretpostaviti da se nalazila između Bosiljeva i Sv. Petra Mrežničkog. Na temelju titulara crkve, Josip Buturac pretpostavio je da se nalazila u Tounju. Na popisu iz 1501. godine lokacija „Tolići“ se ne spominje, ali Buturac je pretpostavio da joj je identična ona crkva koja je u tom popisu

² RAČKI 1872: 218.

navedena bez titulara, s nazivom „sancti Iwanecz“.³ Stjepan Razum je, radeći na istom popisu iz 1501. godine, pretpostavio da se mjesto gdje se crkva nalazila zvalo Ivanec, a glede ubikacije spomenuo je samo već navedenu Buturčevu pretpostavku.⁴ Na tome je popisu ova župna crkva navedena između crkava Sv. Nikole u Lipi i Sv. Maura u Bosiljevu.

Sljedeći trag moguće lokacije župe u Tolićima jedna je isprava iz 1460. godine, kojom je kralj Matija Korvin darovao nekoliko sela Stjepanu Frankapanu. Ona ne ostavlja mjesta sumnji glede veze mjesta „sancti Iwanecz“ i crkve Sv. Ivana u Tolićima navedene 1334. godine. Naime, darovana sela navedena su s imenima Tolići, Svetoivanci (*Zwetho Iwancki*), Babina Gora i Zupčani, uz objašnjenje da je riječ o mjestima u Zagrebačkoj županiji, ali na granici s Modruškom (*in comitatu zagrabiensi et in confinibus comitatus modrussiensis*) te da ih nastanjuje rod Tolića (*natio Tolichi*). U darovnici je navedeno i da rod Tolića nije plemenit i da kralj ih daruje Stjepanu zajedno sa svim obavezama koje su do tada bili dužni podavati ugarskim kraljevima.⁵ Isprava koju je 1461. godine izdao Vimand, opat zagrebačkog cistercijskog samostana, potvrđuje da su se ta mjesta tada nalazila u Zagrebačkoj biskupiji, jer je naredio da se rodovi Zupčana, Tolića i Svetoivanca (*universos et singulos hominum generacionum Supczy, Thalichi et Zenth Iwanecz*) izopće zbog odbijanja plaćanja desetine zagrebačkom kaptolu.⁶ Možemo pretpostaviti da je odbijanje plaćanje desetina bila posljedica nedavne promjene vlasnika tih posjeda.

Navedeni izvori dokazuju da je mjesto Svetoivanci zaista postojalo i da stoga naziv župe u popisu iz 1501. godine nije pogrešan ili manjkav. Također, nalazilo se u neposrednoj blizini mjesta Tolići i jasno je da ga je, štoviše, naseljavao rod Tolića. To potvrđuje Buturčevu pretpostavku da je župa u Svetoivancima identična župi u Tolićima s popisa iz 1334. godine, ali još uvijek ne objašnjava njezinu lokaciju. Međutim, kako sada imamo na raspolaganju više naziva mjesta, a saznali smo i gdje su se okvirno nalazila, naš je zadatak postao znatno lakši. Dodatnu pomoć pri njihovoj ubikaciji nudi to što su kao svjedoci uvođenja Martina Frankapana u posjed grada Lipe 1464. godine navedeni susjedi posjeda toga grada, među kojima su bili Urban Prebanić od Tolića i Juraj i Petar od Babine Gore.⁷ Također, o blizini Tolića Modruškoj županiji i gravitiranju tamošnjoj političkoj sferi svjedoči to što je izvjesni Apaj Liković 1463. Modruškom kaptolu dao tri kmeta iz Tolića u zamjenu za za zadužbinu koju je modruškoj crkvi zavjetovao otac njegova svekra, inače modruški građanin.⁸

³ BUTURAC 1984: 85; vidi i RAZUM 2003: 318.

⁴ RAZUM 2003: 440-441.

⁵ THALLÓCZY i BARABÁS 1913: 39, dok. 37. U vezi ovog darivanja, vidi KLAJČ 1901: 245-246.

⁶ LUKINOVIĆ 2004: 421, dok. 398.

⁷ THALLÓCZY i BARABÁS 1913: 75, dok. 66.

⁸ ŠURMIN 1898: 235, dok. 141.

Dakle, možemo bez ikakve sumnje zaključiti da se mjesto Tolići nalazilo blizu granice Zagrebačke i Modruške županije, nedaleko od grada Lipe. U vrijeme kada je nastao prvi popis župa Zagrebačke biskupije cijelo područje nastanjeno Tolićima vjerojatno se nazivalo tim imenom, a do vremena nastanka drugog popisa mjesto gdje se nalazila crkva Sv. Ivana već je dobilo ime po njoj i počelo se nazivati Svetoivanec. Međutim, točna lokacija tih mjesta za sada ostaje nerazjašnjenom i morat ćemo posegnuti za daljnjih izvorima koji obuhvaćaju širi prostor i veće vremensko razdoblje. Osnova za to bit će nam činjenica da su se nalazila na granici Modruške i Zagrebačke županije, ali unutar Zagrebačke biskupije i u blizini Lipe. Najizglednije ih je, dakle, tražiti u okolici Bosiljeva, koje udovoljava navedenim kriterijima.

Pišući o bosiljevskom vlastelinstvu, Radoslav Lopašić osvrnuo se na crkve toga kraja. U posmrtno objavljenoj knjizi *Oko Kupe i Korane* nazvao je toličku crkvu „Sv. Ivanom na Globornici“ i ustvrdio da je njezina župa utrnuta tijekom 16. stoljeća, uslijed osmanskih provala.⁹ U jednom ranije objavljenom tekstu, koji je objavio u časopisu *Vienac*, ustvrdio je da su nekoć postojale općine „Sv. Ivanska“ i tolička. Toliće je zajedno s Babinom Gorom i Zubčanima smjestio „iza Lešća na krajiškoj strani“, dok je glede lokacije „Sv. Ivanske“ u opširnijem obliku iznio tvrdnju iz gore navedene knjige, rekavši da se nalazila na potoku Globornici kod Generalskog Stola.¹⁰ Iz ovih tvrdnji možemo pretpostaviti da je o položaju Tolića zaključivao na temelju isprave iz 1460. godine, koju smo ranije naveli.¹¹ Nejasno je na temelju čega je crkvu Sv. Ivana smjestio na rijeku Globornicu, koja teče pokraj Generalskog Stola i sjeverno od njega se ulijeva u Dobru. Budući da je u njegovo vrijeme „krajiška strana“ bila s desne strane Dobre, možemo zaključiti da je sva navedena mjesta Lopašić smjestio s te strane rijeke, u okolici današnjeg Generalskog Stola.

Međutim, čini se da se Lopašić kasnije predomislio glede lokacije crkve Sv. Ivana, jer ju je u kasnije izašlim *Hrvatskim urbarima* poistovjetio s župom Lešće.¹² Moguće je da urednik djela *Oko Kupe i Korane*, Emilij Laszowski, za to nije znao. Župa Lešće prvi se put spominje u popisu klera Zagrebačke biskupije iz 1574. godine.¹³ Međutim, tom prilikom nije zabilježen njezin titular, nego samo ime župnika. Prema mjestu na kojem je navedena u popisu, nakon župa u Bosiljevu i Lipi i prije župe u Sv. Petru Mrežničkom, možemo pretpostaviti da njezin položaj otprilike odgovara mjestu današnjeg Lešća, od kojeg je ostao samo naziv toplica u mjestu Skukani na Dobri. Lopašić je primijetio da već u njegovo vrijeme selo

⁹ LOPAŠIĆ 1895: 70-71.

¹⁰ LOPAŠIĆ 1875: 323-324.

¹¹ To darivanje spomenuto je u LOPAŠIĆ 1878: 14 i LOPAŠIĆ 1895: 172.

¹² LOPAŠIĆ 1894: 307, bilj. 1.

¹³ TKALČIĆ 1884: 129.

Lešće više nije postojalo, nego da se skupine kuća, na mjestu gdje se nekada nalazilo, imaju različita imena, poput Skukana, Tomašića i Gorinaca. Također je ustvrdio da se župa Sv. Jurja (u Gorincima) u njegovo vrijeme zvala leščanskom župom, i upravo je nju poistovjetio s župom nepoznata titulara spomenutom u popisu iz 1574. godine.¹⁴

Takav zaključak nije neosnovan, jer podaci koje smo iznijeli dopuštaju pretpostavku da se zemlja Tolića nalazila na lokaciji kasnijeg Lešća. Ipak, toj bismo liniji Lopašićeva razmišljanja mogli iznijeti određene prigovore. Naime, Sv. Juraj očito nije istovjetan Sv. Ivanu, te bi za iznošenje njegove pretpostavke bila potrebna dodatna pretpostavka prema kojoj bi župa nekada tijekom ranog novog vijeka promijenila titulara. Izvori nam, pak, otežavaju da slijedimo već prvi korak u Lopašićevom razmišljanju. Naime, župna crkva Sv. Jurja nalazi se u Gorincima, a potonje selo nije nastalo u ranom novom vijeku nakon nestanka sela Lešće, nego je postojalo već u kasnom srednjem vijeku, i to istovremeno s Lešćem. U popisu desetina pojedinih naselja ozaljskog, ribničkog i bosiljevskog područja današnjeg Pokuplja, koji je vjerojatno nastao krajem 15. stoljeća, selo Lešće navedeno je zajedno sa selom Gorinci. Na temelju redoslijeda kojim su tamošnja naselja navođena, čini se da su se popisivači kretali uzvodno uz rijeku Dobru. Lešće je tako navedeno iza naselja Protulipa, Crno Kamanje i Dolenci, a nakon njega slijede Gorinci, Umol, Hrsina i i druga naselja koja poput oboda okružuju Bosiljevo.¹⁵ Moguće je da su Dolenci ondje navedeni greškom, jer je ime jedinog tobožnjeg stanovnika toga naselja u popisu precrtano, a naselja toga imena na promatranom prostoru i nema. U još jednom desetinskom popisu, koji je vjerojatno nastao u istom razdoblju kada i prethodni, popis i redoslijed naselja gotovo su identični, ali naselje Dolenci nije spomenuto. Lešće je ondje navedeno iza Protulipe i Crnog Kamanja, a nakon njega slijede Gorinci, Umol, Hrsina i druga.¹⁶ U oba slučaja lista spomenutih naselja slijedi iza naslova *tenuta Comitum Nicolai; Generacio Bozilewo*.

Potonji naslov, pod koji su rečena naselja svrstana, dopušta nam naslutiti pod koje su vlastelinstvo tada potpadala. Naime, vjerojatno se radi o posjedima Nikole VI. Frankapana Tržačkog, sina Bartolomeja IX.¹⁷ Plemićka općina Bosiljevo, koja je također ondje navedena, postojala je tijekom druge polovice 15. stoljeća, a tada je vjerojatno pripadala Bartolomeju Frankapanu. Kasnije je bila u posjedu njegovih nasljednika, Frankapana Tržačkih.¹⁸ Tijekom 16. stoljeća naselje Lešće

¹⁴ LOPAŠIĆ 1894: 315, bilj. 1.

¹⁵ Zagreb, Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu (u daljnjem tekstu: NAZ), *Acta loci credibilis* (u daljnjem tekstu: ALC), Serija II: 1209-1850, kutija 5: 1480-1499, dok. 228.

¹⁶ NAZ, ALC, Serija II: 1209-1850, kutija 5: 1480-1499, dok. 229.

¹⁷ O Nikoli VI. Frankapanu vidi KLAIĆ 1901: 74, 244, 248, 252, 255, 257 i 295.

¹⁸ LOPAŠIĆ 1895: 62-64.

pojavljuje se u urbarima bosiljevskog vlastelinstva.¹⁹ Zahvaljujući tim podacima, posjedujemo već dvije naznake da Lešće nije istobitno Tolićima. Naime, ako se nalazilo na području općine Bosiljevskih i vlastelinstva Nikole Frankapana, sina Bartolomejeva, očito nije moglo biti na području općine Tolića koju je zajedno sa Svetoivancima kralj Matija 1460. darovao Bartolomejevom bratu, Stjepanu Frankapanu. Štoviše, ako uzmemo u obzir da je spomenuti desetinski popis nakon Umola naglo skretao na sjever, možemo pretpostaviti da je granica Nikolinovog vlastelinstva bila upravo ondje. Zaista, već sljedeće naselje uzvodno uz Dobru, Grabrk, navedeno je 1486. godine u urbaru Modruškog vlastelinstva, koje se nalazilo u vlasništvu Stjepanove grane obitelji.²⁰ To je naselje njegov sin Bernardin Frankapan darovao svojem odgajatelju Martinu Oštihariću 1481. godine, a tom je prilikom navedeno da graniči s bosiljevskim vlastelinstvom.²¹

S obzirom na iznesene argumente, ipak valja odbaciti pretpostavku prema kojoj je župa Sv. Ivana u Tolićima, odnosno Svetoivancu, istovjetna župi Lešće. S druge strane, moguće je prihvatiti Lopašićevu pretpostavku da je tijekom 16. stoljeća, dakle nekada nakon nastanka popisa iz 1501. i prije nastanka onog iz 1574. godine, župa Sv. Ivana ukinuta, a nastala župa u Lešću. Razlog tome mogli su biti intenzivni ratovi s Osmanlijama tijekom tog razdoblja. Prvotna Lopašićeva pretpostavka prema kojoj bi se župa Sv. Ivana nalazila uz Globornicu uklapa se u ovaj pravac razmišljanja, jer bi bilo logično da se napuštena župa na izloženom području zamijeni novom župom na lijevoj, sigurnijoj obali Dobre. Naime, rijeka Dobra ondje je vrlo široka i brza te može poslužiti kao izvrsna prirodna barijera.

Međutim, izvori koje smo ranije iznijeli čine tu lokaciju manje vjerojatnom. Naime, valja uzeti u obzir da bi Toliće trebalo tražiti u okolici Lipe, na temelju sudjelovanja svjedoka iz toga sela i Babine Gore u uvođenju Martina Frankapana u posjed Lipe 1464. godine. S time na umu, vratimo se još jednom izvoru kojim smo započeli našu potragu. Uvidom u redosljed popisa župa Zagrebačke biskupije iz 1334. godine, upada u oči da je nakon župne crkve u Tolićima kao sljedeća u nizu navedena župna crkva Sv. Petra u Sv. Petru Mrežničkom.²² To naizgled ne olakšava naš zadatak, ali daje nam trag prema kojem bi se mjesta koja tražimo mogla nalaziti ne samo u blizini Lipe, nego i u blizini Sv. Petra Mrežničkog. Ako pokušamo triangulirati tu lokaciju na današnjem zemljovidu, doći ćemo do zanimljivog uvida – na njezinom mjestu zaista u današnje vrijeme postoji crkva Sv. Ivana Krstitelja i nalazi se u Donjem Zvečaju. Taj je podatak ključan. Proučavanjem literature o povijesti Zvečaja postaje jasno da je Lopašić

¹⁹ LOPAŠIĆ 1894: 315, 320, 326, 341, 337 i 346.

²⁰ LOPAŠIĆ 1894: 73; LOPAŠIĆ 1997: 79-83.

²¹ KLAJČIĆ 1908: 241-243. Vidi i THALLÓCZY i BARABÁS 1913: 160-161, dok. 158. U vezi Oštiharića, vidi KOSANOVIĆ 2021: 305-306.

²² RAČKI 1872: 218.

već odavno razriješio lokaciju Tolića i Svetoivanca, iako nije ondje smjestio crkvu navedenu u popisu iz 1334. godine. Naime, pišući o Zvečaju, Lopašić je naveo da je crkva Sv. Jurja navedena 1334. godine kao *filiolum Heymin de Graberya* stajala s desne strane Mrežnice, nasuprot Zvečaju, te da je kasnije, vjerojatno tijekom 15. stoljeća, osnovana župa Sv. Ivana na zvečajskom vlastelinstvu.²³ Za tom lokacijom župne crkve Sv. Jurja u Graberju poveo se i Buturac.²⁴ Međutim, ona je bila pogrešna. Iako ne znamo gdje se ta crkva nalazila, prema mjestu na kojem se nalazi na popisu očito je da bi ju trebalo tražiti južnije, vjerojatno na potoku Grabarska između Velike Kladuše i Cetingrada.

Težnja da župu Sv. Jurja *de Graberya* smjesti kod Zvečaja zavela je Lopašića na pogrešan put, iako je posjedovao sve podatke koji su mu bili potrebni da ondje ubicira crkvu Sv. Ivana u Tolićima. Ovdje posebno dolazi do izražaja da djelo *Oko Kupe i Korane* nije jedna cjelina, nego zbirka postumno prikupljenih članaka. Naime, mjesta Toliće, Babinu Goru i Zupčane u dijelu te knjige posvećenom Zvečaju Lopašić je ispravno i na temelju izvora smjestio u okolicu Zvečaja, a Svetoivanac poistovjetio sa Zvečajem,²⁵ dok ih je u dijelu o Bosiljevu, koji smo ranije naveli, na temelju pretpostavki smještio južno od Dobre, oko Globornice.

Uzevši u obzir sve navedene podatke, možemo zaključiti da crkva na zvečajskom vlastelinstvu jest crkva Sv. Ivana u Tolićima navedena 1334. godine i crkva u Svetoivanu navedena 1501. godine. Izvor koji je citirao već Lopašić to potvrđuje. Na popisu dobara Stjepana IV. Frankapana Ozaljskog iz 1558. godine navedena su mjesta Zubčani (*Swpczy*), Svetoivanac (*Zenthywanacz*) i Babina Gora u sklopu zvečajskog vlastelinstva. Tolići nisu spomenuti, ali jest navedena kamena crkva unutar toga vlastelinstva (*in provincia*), koja je tada bila napuštena već trideset godina. Također je spomenuto da se zbog straha od osmanskih konjanika nitko nije usuđivao prijeći Mrežnicu.²⁶ Potonja tvrdnja potvrđuje ranije iznesenu pretpostavku prema kojoj se sastav naselja toga prostora izmijenio uslijed ratnih događanja.

U gore spomenutoj ispravi nalazimo sva naselja navedena u darovnici kralja Matije Stjepanu Frankapanu iz 1460. godine u posjedu njegovih nasljednika. Kao što smo vidjeli, Bosiljevo i prostor Lešća nalazili su se u domeni tržačke grane obitelji, a Stjepan IV. bio je Stjepanov pranutuk i unuk Bernardina Frankapana. Sliku upotpunjuje nova donacija istoga vladara iz 1481. godine. Njome je Stjepa-

²³ LOPAŠIĆ 1895: 320. Iste podatke o povijesti Zvečaja kao i Lopašić donosi i Milan Kruhek (KRUHEK 1993), 157-158), ali valja naglasiti da su Lopašićevi podaci dijelom pogrešni ili neprovjerljivi. Primjerice, nigdje se u izvorima ne nalazi podatak prema kojem bi kralj Matija Zvečaj darovao Nikoli Frankapanu. Slični podaci ali, kako se čini, pogrešno preneseni iz Lopašićeva djela, nalaze se u GVOZDANOVIĆ 1967-1974: 55-56.

²⁴ BUTURAC 1984: 83.

²⁵ LOPAŠIĆ 1895: 320-322.

²⁶ LASZOWSKI 1902: 203.

nu i njegovu sinu Bernardinu potvrdio njihove dotadašnje posjede, među kojima se tada nalazio i Zvečaj.²⁷ Štoviše, čini se da je upravo navedenom darovnicom iz 1460. godine prostor na kojem će se kasnije nalaziti zvečajsko vlastelinstvo došao u posjed Frankapana. Dokument iz 1558. godine također nam otkriva da je upravo prostor Zvečaja, u vrijeme kada je taj dokument bio napisan, bio granično područje između Zagrebačke i Modruške županije. Crkva Sv. Ivana vjerojatno je ona napuštena crkva navedena u njegovom sklopu, a župa koja joj je pripadala vjerojatno je bila ukinuta u vrijeme kada je ona bila napuštena.

Kasniji izvori spominju crkvu na prostoru Zvečaja, ali kao kapelu župe Sv. Petra Mrežničkog. Nije vjerojatno da je kamena crkva spomenuta 1558. godine preživjela ratove s Osmanlijama, jer je krajem 18. stoljeća kapela Sv. Ivana Krstitelja opisana kao drvena građevina, a nedugo nakon toga sagrađena je nova, zidana.²⁸ Ipak, značajno je što je očuvan kontinuitet titulara crkve, što može značiti da je u zvečajskom kraju ostalo sjećanje na nekadašnju župnu crkvu. Nova je kapela sagrađena između 1669. godine, kada su u župi Sv. Petra Mrežničkog zabilježene samo dvije kapele (Sv. Antuna Padovanskog u Mrežničkom Varošu i Sv. Helene u Belavićima),²⁹ te 1673. kada se u sklopu te župe spominje kapela Sv. Ivana Krstitelja u Zvečaju.³⁰ Kapela je u zapisniku kanonske vizitacije iz 1683. godine opisana kao drvena, ali dobro sagrađena, i tada je njezina lokacija opisana: „u zvečajskoj utvrdi“ (*Capella S. Joannis Baptistae in Castro Zvechay*),³¹ što znači da njezin položaj vjerojatno nije istovjetan onome današnje crkve u Donjem Zvečaju. Nova crkvena građevina, dovršena početkom 18. stoljeća, vjerojatno nije sagrađena na mjestu drvene kapele koju je trebala zamijeniti. U zapisniku kanonske vizitacije iz 1692. godine zapisano je da se prikuplja materijal za izgradnju nove kapele, koja je uskoro trebala započeti,³² a 1704. godine opisana je kao u potpunosti zidana građevina, na čijem se groblju pokapaju i pokojnici iz sela u okolici Donjeg Zvečaja (*ex pagis circa Zuechay inferioris*).³³ To znači da je zidana kapela sagrađena u Donjem Zvečaju i njezin je položaj vjerojatno istovjetan crkvi koja ondje danas stoji.

²⁷ THALLÓCZY i BARABÁS 1913: 159, dok. 157.

²⁸ KRUHEK 1993: 139.

²⁹ NAZ, Protokoli – Kanonske vizitacije Zagrebačke nadbiskupije (1615-1918), u daljnjem tekstu: Protokoli, 118/I, str. 143.

³⁰ NAZ, Protokoli 118/I, str. 205.

³¹ NAZ, Protokoli 119/II, fol. 29v.

³² NAZ, Protokoli 119/II, fol. 349v-350r.

³³ NAZ, Protokoli 120/III, str. 83.

Župa u Lešću na Dobri – pitanje njezinog položaja i kontinuiteta

Nakon što smo uspješno riješili problem ubikacije župe Sv. Ivana u Tolićima i Svetoivancu, ostaje nam pitanje župe Lešće, njezinog postanka i lokacije župne crkve. Otvorili smo ga ranije u kontekstu teorije prema kojoj bi te dvije župe bile istovjetne. Valja primijetiti da izvori zaista ukazuju na određenu povezanost među njima. Urbar leščanske župe iz 1768. godine dokazuje da je leščanska župa, a s njome i Modruška biskupija, zauzela prostor koji je nekada bio pod Zagrebačkom biskupijom. Mjesta iz desetinskih popisa Zagrebačke biskupije, koja smo ranije spomenuli – Protulipa, Crno Kamanje, Gorinci, Umol, a time vjerojatno i već segmentirano selo Lešće – također su se nalazila u sklopu leščanske župe.³⁴ Iz toga možemo zaključiti da je prostor, koji je u kasnom srednjem vijeku pripadao bosiljevskom vlastelinstvu, a time možda i župi Sv. Maura, s vremenom ušao u sastav leščanske župe. Međutim, u toj je župi 1768. godine navedeno i selo Grganjica, uz objašnjenje da se teritorij toga sela proteže sve do zvečajskog pašnjaka („*vulgo do Gmaine Svechaiszke*“), a sela Kusevci i Kozar, u kojem možemo prepoznati današnji Kozalj Vrh, nalazila su se dijelom u leščanskoj župi, a dijelom u Zagrebačkoj biskupiji.³⁵ Grganjica je bila navedena u popisu dobara zvečajskog vlastelinstva 1558. godine,³⁶ pa je moguće da je leščanska župa zauzela i dio prostora nekadašnje župe Sv. Ivana. Također je evidentno da je prostor koji je 1460. godine bio granični prostor Zagrebačke i Modruške županije u 18. stoljeću bio granični prostor Zagrebačke i Modruške biskupije.

Nakon perioda intenzivnog ratovanja i demografskih previranja, nekadašnja župa u Tolićima i Svetoivancu našla se, dakle, podijeljenom između župa u Lešću i Sv. Petru Mrežničkom. S obzirom na to, moguće je pretpostaviti da je u vrijeme kada je župna crkva Sv. Ivana bila napuštena, a popis iz 1558. godine otkriva nam da se to dogodilo 1520-ih godina, bila osnovana nova župa u Lešću, na mjestu bolje zaštićenom od osmanskih napada. Međutim, mjesto Lešće danas ne postoji, a crkva Sv. Jurja nalazi se u Gorincima. Činjenica da se cijelo područje, kojim se ovdje bavimo, nalazilo na rubu Zagrebačke biskupije dodatno otežava ubikaciju prvotne lokacije leščanske župne crkve, kao i to što je uslijed ratova s Osmanlijama tijekom 16. i 17. stoljeća vjerojatno došlo do promjena u tamošnjem rasporedu

³⁴ Senj, Biskupijski arhiv u Senju (u daljnjem tekstu: BAS), Fascikl B, br. 40, str. 3, 8-9 i 34. Ovaj urbar leščanske župe i inventar iz 1743. godine, na kojeg ćemo se referirati kasnije u ovom radu, identificirao je Mile Bogović. Vidi BOGOVIĆ 1992: 5.

³⁵ BAS, Fascikl B, br. 40, str. 12-13.

³⁶ LASZOWSKI 1902: 203; ovdje je navedena pod imenom *Gerdancy*; u prvoj vojnoj izmjeri navedena je s imenom *Gerdanski Szello oder Gergaincze*; vidi Mapire, <https://maps.arcanum.com/en/map/europe-18century-firstsurvey/?layers=163%2C165&bbox=1711362.5950803168%2C5683415.356618561%2C1723511.305263392%2C5688130.565800903> (posjet 20. 3. 2024).

naselja. Te su se promjene odrazile i na crkvenu ingerenciju nad tamošnjim prostorom. Konkretno, dio prostora koje je nekoć bio pod Zagrebačkom pripojen je Senjsko-modruškoj biskupiji.³⁷ Godine 1695. Lešće se pojavljuje u izvještaju senjsko-modruškog biskupa Šimuna Glavinića papi kao jedna od župa Modruške biskupije, ali se čini da je biskupova kontrola nad njima u to vrijeme bila vrlo slaba i otežana otporom prikupljanju crkvenih davanja.³⁸ Tijekom 18. stoljeća dolazilo je do određenih previranja na rubnom području Senjsko-modruške i Zagrebačke biskupije, a čini se da je Bosiljevo neko vrijeme bilo u sastavu Modruške biskupije.³⁹ Prema jednom nedatiranom izvoru, vjerojatno iz sredine 17. stoljeća, spor između Zagrebačke i Senjsko-modruške biskupije vodio se i oko ingerencije nad župom u Lipi.⁴⁰ Ona je ukinuta nekada nakon toga, a nekadašnja župna crkva Sv. Nikole spominje se kao kapela župe Lešće u zapisniku kanonske vizitacije iz 1722. godine,⁴¹ pa se čini da spomenuti spor nije završio u korist zagrebačkih biskupa. Blizina tih mjesta Senjsko-modruškoj biskupiji vjerojatno je imala važnu ulogu pri određivanju crkvene ingerencije. Primjerice, senjsko-modruški biskup Nikola Pohmajević (djelovao 1717-1730) zabilježio je da je prilikom kanonskog vizitiranja prekovelbitskih župa na putu od Lukovdola do Lešća posjetio župnu crkvu u Bosiljevu na molbu tamošnjeg župnika. Ta se crkva tada nalazila u sklopu Zagrebačke biskupije. Iako je biskup Pohmajević nije vizitirao, ondje je izvršio neka posvećenja.⁴²

Biskup Glavinić u spomenutom je izvješću iz 1695. godine izričito naveo da je titular leščanske župe tada bio Sv. Ivan Evanđelist, da su pod nju potpadale četiri kapele te da se župa nalazila nedaleko od Lukovdola, udaljena od njega oko 20 talijanskih milja. Urednik tog izvješća, Mile Bogović, u bilješki je pretpostavio da je biskup mislio na kapelu Sv. Ivana Krstitelja u Umolu, te da se sjedište leščanske župe tijekom vremena mijenjalo.⁴³ U izvještaju biskupâ tijekom prve polovice 18. stoljeća župa Lešće također se spominje u sklopu Modruške biskupije, ali bez titulara.⁴⁴ Moguće je da je Bogović bio u pravu glede toga da je više mjesta uzastopno postajalo sjedištem župe, pri čemu je njezino ime ostajalo isto. Naime, izvori nam otkrivaju da je titular župne crkve u drugoj polovici 17. stoljeća bio Sv. Juraj, jer je župnik crkve Sv. Jurja u Lešću naveden među svjedocima jednog sudskog

³⁷ Vidi KRČELIĆ 1994: 37.

³⁸ BOGOVIĆ 2003: 41 i 136

³⁹ BOGOVIĆ 2003: 40-41.

⁴⁰ NAZ, Protokoli 9a/X, dok. 13.

⁴¹ Zagreb, Hrvatski državni arhiv (u daljnjem tekstu: HDA), 673 – Različiti crkveni spisi, Protokoli 15, fol. 28r.

⁴² HDA, 673 – Različiti crkveni spisi, Protokoli 15, fol. 80r.

⁴³ BOGOVIĆ 2003: 150.

⁴⁴ BOGOVIĆ 2003: 166, 173 i 200.

spora u ispravi iz 1673. godine.⁴⁵ Vjerojatno je da je sjedište „leščanske“ župe tada bilo u Gorincima. Na zemljovidu Stjepana Glavača iz 1673. godine zasebno su uneseni lokaliteti „Lešće“ i uzvodno od njega „Sv. Juraj“, te je vrlo vjerojatno da se potonji naziv odnosi na Gorince i tamošnju crkvu.⁴⁶ Ista je situacija ucrtana na Cantellijevom zemljovidu iz 1690. godine.⁴⁷

Opasnosti uslijed blizine granice s Osmanskim Carstvom i česti ratovi mogli su uzrokovati seljenje župnika iz jedne od crkava pod njegovom ingerencijom u drugu, dok bi ime župe ostalo uvijek istim. Pogledom na zemljovid jozefinske vojne izmjere iz 18. stoljeća otkrivamo da je selo Lešće i tada bilo ondje, i to na lokaciji gdje se danas nalazi selo Tomašići. Ime „Tomašići“ ondje je upisano na šumovitom području neposredno pokraj Lešća, a kao posebna naselja ucrtana su sela Skukani i Radočaji.⁴⁸ Urbari Bosiljeva iz 17. stoljeća među stanovnicima Lešća donose osobe s prezimenima Radočaj, Skukan i Tomašić,⁴⁹ pa je sasvim moguće da se do 19. stoljeća cijelo područje koje se nekada nazivalo Leščem, kako je Lopašić primijetio, razdijelilo na više sela nazvanih po obiteljskim zajednicama koje su ih naseljavale. Ipak, među njima nema Gorinaca, a vidjeli smo da su već u desetinskim popisima iz 15. stoljeća Gorinci i Lešće dva zasebna naselja. Ako se župna crkva Sv. Jurja navedena 1673. godine zaista nalazila u Gorincima, moguće je da se tek dolaskom župnika ime „Lešće“ proširilo i na to mjesto. Urbar leščanske župe iz 1768. godine podupire ovu pretpostavku. Već je u uvodu izrečeno da je župa dobila ime po tome selu i da su se njegovim imenom nekada nazivala različita sela (*Szello Leschie ios od nigda tako zvano ie dalo Ime ovoi Fari dasze imenuie Leschianszka pod kim szellom szadasnie vrime druga szella razlichitih Imen zadersavajusze ij naiperv taki polak Farne Czirkve ij Farosa*).⁵⁰ U tom se urbaru selo Lešće ne spominje, ali se spominju Skukani, Tomašići i Radočaji.⁵¹ Ipak, to ne objašnjava zašto je naziv Lešće primijenjen na točno određeno selo prilikom jozefinske vojne izmjere u drugoj polovici 18. stoljeća. Također vrijedi napomenuti da je upravo u selu Lešće (Tomašićima) na potonjem zemljovidu ucrtana crkva, ali bez titulara. Ondje u današnje vrijeme nema crkve, ali iz inventara leščanske župe iz 1743. godine saznajemo da se ondje nalazila kapela Sv. Roka, koju je osnovala sama obitelj Tomašić.⁵² Prema istome

⁴⁵ LOPAŠIĆ 1892: 318, dok. 117.

⁴⁶ MARKOVIĆ 1993: 176.

⁴⁷ MARKOVIĆ 1993: 125.

⁴⁸ Mapire, <https://maps.arcanum.com/en/map/europe-18century-firstsurvey/?layers=163%2C165&bbox=1697297.6877743232%2C5676781.180171705%2C1721595.1081404735%2C5686211.598536388> (posjet 20. 3. 2024).

⁴⁹ LOPAŠIĆ 1894: 320-322, 326, 337, 341-342.

⁵⁰ BAS, Fascikl B, br. 40, str. 3.

⁵¹ BAS, Fascikl B, br. 40, str. 4-7.

⁵² BAS, Fascikl I, br. 40, fol. 3r. Vidi i BURIC 2002: 114.

zapisniku, župna crkva Sv. Jurja osnovana je na mjestu koje se „od davnine“ naziva Lešćem, po kojem je župa dobila ime (*in ipso loco ab antiquitate Lesche dicto, unde et nomen traxit*).⁵³

Još jednom valja ponoviti da je, kao što smo vidjeli, krajem srednjeg vijeka zaista postojalo konkretno selo Lešće, koje je tada bilo navedeno u desetinskim popisima Zagrebačke biskupije. Međutim, očito je do 18. stoljeća taj naziv prenesen na cijeli prostor uz lijevu obalu rijeke Dobre, između Umola i Crnog Kamanja. I zaista, već u franciskanskoj vojnoj izmjeri iz 19. stoljeća vidimo da se naziv Lešće koristi za lokaciju župne crkve Sv. Jurja, dok je selo u njezinoj neposrednoj blizini zadržalo naziv Gorinci.⁵⁴ Ipak je činjenica da se taj naziv dugo zadržao za jedno mjesto – Tomašiće, što može značiti da se prvotno naselje toga imena upravo ondje nalazilo. U popisu dobara leščanske župe iz 1786. godine kao njoj pripadajuća naselja navedena su sela Crno Kamanje, Radočaji, Gorinci, Umol i „Lešće s Tomašićima“ (*Leschie cum Thomasichianis*), što naizgled stoji u opreci s tvrdnjom iz istog izvora prema kojem se mjesto na kojem se nalazi župa naziva Lešće (*Locus in quo parochia existit vocatur Leschie*). Kao titular župe naveden je Sv. Juraj, pa nema sumnje da je riječ o crkvi u Gorincima. Izvor donosi i podatak da su Tomašići bili plemići jednoselci nastanjeni pola sata od župne crkve.⁵⁵ Potonji podatak potvrđuje točnost podataka iz prve vojne izmjere, prema kojoj se Lešće nalazilo na mjestu današnjih Tomašića. Također vrijedi navesti da je kao župnik Sv. Petra Mrežničkog 1707. godine naveden Petar Tomašić rođen u Lešću, u Senjskoj biskupiji (*Petrus Thomassich natus in Leschye Segniensis dioecesis*).⁵⁶

Na temelju iznesenih podataka možemo zaključiti da se Lešće nalazilo na mjestu današnjih Tomašića i da se naziv sela očuvao sve do kraja 18. stoljeća. Zašto je, dakle, župa Sv. Jurja nazvana leščanskom, a ne gorinčanskom župom?

Jedno od mogućih rješenja je pretpostavka da se prvotno sjedište župe Sv. Jurja nalazilo u Lešću, dakle Tomašićima, gdje je kasnije zabilježena kapela Sv. Roka. Moguće je da je, uslijed ratnih zbivanja, sjedište župe krajem 18. stoljeća premješteno u Umol, u crkvu Sv. Ivana Krstitelja, gdje se nalazilo do izgradnje nove crkve Sv. Jurja u Gorincima. Župa, a time i crkva, pritom su zadržali naziv leščanska. Tu teoriju podupiru naznake da je početkom 18. stoljeća došlo do izgradnje nove crkve Sv. Jurja. Milan Kruhek donosi podatak, nažalost nepoznatog porijekla, prema kojem je župna crkva Sv. Jurja u Lešću sagrađena 1743. godine.⁵⁷

⁵³ BAS, Fascikl I, br. 40, fol. 1r.

⁵⁴ Mapire, <https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/?layers=158%2C164&bbox=1697378.963138654%2C5675040.890023116%2C1721676.3835048042%2C5684471.308387799>, (posjet 20. 3. 2024).

⁵⁵ BAS, Registar 11.

⁵⁶ NAZ, Protokoli 120/III, str. 408-409.

⁵⁷ KRUHEK 1993: 142.

U vrijeme kanonske vizitacije Senjsko-modruške biskupije 1747. godine spominju se troškovi koji su podneseni radi izgradnje crkve (*expensis factis in fabricationem eiusdem ecclesiae*)⁵⁸ pa se čini da je u to vrijeme zaista sagrađena nova župna crkva Sv. Jurja. Također, 1732. godine posvećen je pobočni oltar Sv. Marije Magdalene i u njega su pohranjene relikvije.⁵⁹ Možda je znakovito da je otprilike u isto vrijeme kapela Sv. Roka u Tomašićima bila zatvorena zbog ruševnosti.⁶⁰ Prilikom kanonske vizitacije 1722. godine crkva Sv. Jurja u Lešću (*S. Georgii in Lesche*) zatečena je s novim krovom i lijepo izbijeljena,⁶¹ ali je 1727. godine vizitator, biskup Pohmajević, imao mnoštvo primjedbi glede unutrašnjeg uređenja crkve. Posebno je naložio župniku da nabavi više slikovnih ukrasa.⁶² Dakle, moguće je da su se upravo tih godina odvijali izgradnja i uređenje nove crkve.

Drugo moguće rješenje, koje je možda i vjerojatnije, jest da se naziv Lešća ili izmjestio, ili da se u vrijeme nastanka župe protezao na cijeli prostor sve do ruba sela Gorinci, kako je već pretpostavio Lopašić, da bi se kasnije zadržao samo za dio tog prostora. Kao što smo vidjeli, desetinski popisi iz 15. stoljeća dopuštaju takvu pretpostavku, jer između Crnog Kamanja i Gorinaca spominju samo Lešće. Zemljovid Karlovačkog generalata iz 1775. godine potvrđuje određenu nejasnoću glede položaja naselja s nazivom Lešće u drugoj polovici 18. stoljeća. U njega su uneseni Tomašići, a Lešće je ucrtano na mjestu Skukana, dok se za naselje u kojem se nalazi crkva nije unesen nikakav naziv, osim ako nije zamišljeno da se naziv Lešće odnosi na oba naselja. Također, kao titular crkve upisan je sv. Nikola, što može biti samo pogreška nastala vjerojatno zbog obližnje crkve Sv. Nikole u Lipi.⁶³ Iz tog bi se zemljovida moglo zaključiti da se naziv Lešće odnosio i na Gorince. Na još jednom vojnom zemljovidu iz druge polovice 18. st. ucrtani su, pak, Skukani i Gorinci, dok su Tomašići uneseni pod nazivom Lešće.⁶⁴ Dakle, moguće je da se crkva Sv. Jurja zapravo od svojeg nastanka nalazila na području Lešća, te da je njezino svrstavanje u naselje Gorinci novijeg porijekla i rezultat iščezavanja toponima Lešće.

⁵⁸ BAS, Fascikl A, br. 63, fol. 10r. Ovaj fascikl sadrži nekoliko svećića i pojedinačnih listova; ovdje sam naveo broj folija po mjestu na kojem se nalazi u fasciklu.

⁵⁹ BURIĆ 2002: 115 i 209.

⁶⁰ BURIĆ 2002: 114.

⁶¹ HDA, 673 – Različiti crkveni spisi, Protokoli 15, fol. 27v-28r.

⁶² HDA, 673 – Različiti crkveni spisi, Protokoli 15, fol. 80r.

⁶³ Beč, Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv (u daljnjem tekstu: KA), B IXa 785. U vezi s ovim zemljovidom vidi LAPAINE, TUNJIĆ i FRANČULA, 1997: 62 i MARKOVIĆ 1993: 257.

⁶⁴ KA, B IXa 764.

Zaključak

Pažljivom analizom izvora koji nam stoje na raspolaganju otkrili smo niz podataka o srednjovjekovnim naseljima uz rijeke Dobru i Mrežnicu, kao i o promjenama crkvene strukture na tom prostoru do koje je došlo tijekom ranoga novog vijeka. Dokazali smo da je župa Sv. Ivana u Tolićima, spomenuta u popisu župa Zagrebačke biskupije 1334. godine, istovjetna župi u Svetoivancu, koja je spomenuta u popisu iz 1501. godine. U vremenu između ta dva popisa crkva je vrlo vjerojatno dala ime naselju u kojem se nalazila ili koje je nastalo oko nje, ali se tijekom 15. stoljeća Tolići i dalje spominju kao naselje u neposrednoj blizini Svetoivanca. Sredinom 16. stoljeća Svetoivanac se nalazio u sklopu vlastelinstva Zvečaja te smo tako i njega, i mjesta koja se spominju zajedno s njime u kasno-srednjovjekovnim izvorima, uspješno ubicirali na prostor donjeg toka Mrežnice. Točan položaj crkve još uvijek nije jasan, ali se u izvoru iz sredine 16. stoljeća spominje kamena crkva na zvečajskom vlastelinstvu koja je već dugo napuštena, te možemo prepostaviti da je upravo to nekadašnja župna crkva Sv. Ivana. Navedena crkva nije preživjela uništenja izazvana ratovima tijekom 16. i 17. stoljeća, ali je preživjelo sjećanje na njezinog nekadašnjeg titulara. Naime, krajem 17. stoljeća u utvrdi Zvečaj spominje se drvena kapela Sv. Ivana Krstitelja, da bi početkom 18. stoljeća bila sagrađena zidana crkva istog titulara u Donjem Zvečaju.

Što se tiče župe u Lešću na Dobri, ustanovili smo da ona sigurno nije istovjetna župi Sv. Ivana u Tolićima. Njezin je nastanak ipak vjerojatno vezan uz ukinuće potonje župe, jer se u izvorima pojavljuje nakon njega. Vjerojatno je osnovana upravo uslijed demografskih promjena izazvanih ratovima s Osmanlijama, jer je prostor istočno od Mrežnice bio ispražnjen od nekadašnjeg stanovništva, a preživjeli su pronašli zaklon zapadnije, na rijeci Dobri. Prostor nekadašnje župe Sv. Ivana u Tolićima i Svetoivancu bio je tijekom 17. stoljeća podijeljen između župa u Sv. Petru Mrežničkom i Lešću na Dobri. Potonja je, vjerojatno zajedno s dijelom nekadašnje svetoivanačke župe, dospjela u sastav Modruške biskupije, zajedno s velikim dijelom nekadašnjeg rubnog područja Zagrebačke biskupije.

U posljednjem dijelu rada pozabavili smo se problemom lokacije samog Lešća na Dobri, koje danas više ne postoji kao naselje. To se mjesto spominje u desetinskim popisima Zagrebačke biskupije krajem srednjeg vijeka i kao sjedište jedne od njezinih župa 1574. godine, a od druge polovice 17. stoljeća kao župa Modruške biskupije. Međutim, jedina još uvijek postojeća crkva na prostoru gdje se Lešće nekada nalazilo je crkva Sv. Jurja u Gorincima. Sv. Juraj zaista se spominje kao titular leščanske župe, s prekidima, još od druge polovice 17. stoljeća, a na temelju kartografskih izvora ustanovili smo da se već tada crkva nalazila u Gorincima, a ne u Lešću. Lešće se održalo kao naziv naselja sve do kraja 18. stoljeća i ustanovili smo da se odnosilo na današnje naselje Tomašići. Gorinci se, pak, spominju istovremeno s Lešćem u desetinskim popisima s kraja srednjeg vijeka, te ostaje

Arhivski izvori

Biskupijski arhiv u Senju, BAS, Fascikl A, br. 63; Fascikl B, br. 40; Fascikl I, br. 40; Registar 11.

Hrvatski državni arhiv, 673 – Različiti crkveni spisi, Protokoli 15.

Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu, Acta loci credibilis, Serija II: 1209-1850, kutija 5: 1480-1499.

Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu, Protokoli – Kanonske vizitacije Zagrebačke nadbiskupije (1615-1918), 9a/X; 118/I; 119/II; 120/III.

Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, B IXa 764; B IXa 785.

Bibliografija

BOGOVIĆ, Mile, ur. 2003. *Senjsko-modruška ili Krbavska biskupija. Izvješća biskupa Svetoj stolici (1602-1919)*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv – Kršćanska sadašnjost.

BOGOVIĆ, Mile. 1992. Lešće na Dobri u 18. stoljeću. *Zvona* 30, br. 9: 5.

Burić, Josip. 2002. *Biskupije Senjska i Modruška u XVIII. stoljeću*. Gospić – Zagreb: Državni arhiv u Gospiću – Kršćanska sadašnjost.

BUTURAC, Josip. 1984. Popis župa Zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine. *Starine* 59: 43-108.

GVOZDANOVIĆ, Sena. 1967-1974. Zvečaj na Mrežnici. *Bulletin VII odjela za likovne umjetnosti Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 15-22, br. 1-3: 51-58.

KLAIĆ, Vjekoslav. 1908. Darovnica Bernardina Frankopana za Martina Oštreherića od godine 1481. *Vjesnik Kraljevskog hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskoga arkiva* 10: 241-243.

KLAIĆ, Vjekoslav. 1901. *Krčki knezovi Frankapani. Knjiga prva: Od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka (od god. 1118. do god. 1480.)*. Zagreb: Matica hrvatska.

KOSANOVIĆ, Ozren. 2021. Klijentela knezova Krčkih u kneštvu Vinodol od kraja 13. do kraja 15. stoljeća. *Povijesni prilozi* 40, br. 61: 265-325.

KRČELIĆ, Baltazar Adam. 1994. *Povijest stolne crkve zagrebačke*, prev. Zlatko Šešelj, Zagreb: Institut za suvremenu povijest.

KRUHEK, Milan. 1993. *Graditeljska baština karlovačkog Pokuplja*. Karlovac: Matica hrvatska, Ogranak Karlovac.

LAPAINÉ, Miljenko, TUNJIĆ, Ivka i FRANČULA, Nedjeljko. 1997. Hrvatski kartografi u doba starih izmjera na području uže Hrvatske i Slavonije. *Geodetski list* 51 (74), br. 1: 53-71.

LASZOWSKI, Emilij. 1902. Popis i procjena dobara kneza Stjepana Frankopana-Ozaljskoga god. 1558. *Starine* 30: 177-211.

LOPAŠIĆ, Radoslav. 1997. *Urbar modruški od god. 1486*, ur. Eduard Hercigonja i Ivan Tironi. Ogulin: Matica hrvatska, Ogranak Ogulin.

LOPAŠIĆ, Radoslav. 1895. *Oko Kupe i Korane. Mjestopisne i povjestne crtice*, ur. Emilij Laszowski. Zagreb: Matica hrvatska.

- LOPAŠIĆ, Radoslav. 1894. *Hrvatski urbari*, sv. 1. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- LOPAŠIĆ, Radoslav. 1892. Spomenici Tržačkih Frankapana. *Starine* 25: 201-332.
- LOPAŠIĆ, Radoslav. 1878. Lipa. *Vienac* 10, br. 1: 12-15.
- LOPAŠIĆ, Radoslav. 1875. Bosiljevo. *Vienac* 7, br. 20: 322-326.
- LUKINOVIĆ, Andrija, ur. 2004. *Monumenta historica episcopatus Zagrabiensis*, sv. 7: 1441-1465. Zagreb: Kršćanska sadašnjost – Hrvatski državni arhiv.
- Mapire, <https://maps.arcanum.com/en/map/europe-18century-firstsurvey/?layers=163%2C165&bbox=1711362.5950803168%2C5683415.356618561%2C1723511.305263392%2C5688130.565800903> (posjet 20. 3. 2024.).
- MARKOVIĆ, Mirko. 1993. *Descriptio Croatiae. Hrvatske zemlje na geografskim kartama od najstarijih vremena do pojave prvih topografskih karata*. Zagreb: Naprijed, 1993.
- RAČKI, Franjo. 1872. Popis župa zagrebačke biskupije 1334 i 1501 godine. *Starine* 4: 201-229.
- RAZUM, Stjepan. 2003. Popis svećenika Zagrebačke biskupije iz 1501. godine. *Tkalčić* 7: 291-446.
- ŠURMIN, Đuro. 1898. *Hrvatski spomenici*, sv. 1: *od godine 1100-1499*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- THALLÓCZY, Lajos i BARABÁS, Samu, ur. 1913. *Codex diplomaticus comitum de Frangipanibus*, sv. 2: 1454-1527. Budimpešta: Magyar Tudományos Akadémia.
- TKALČIĆ, Ivan Krstitelj. 1884. Prilog za povjest zagrebačkih sinoda u XV. i XVI. veku. *Starine* 16: 117-129.

The Parish Church of St. John in Tolići and the Parish in Lešće na Dobri – A Contribution to the Medieval Topography of the Diocese of Zagreb

This paper represents an attempt to locate the position of the medieval parish church of St. John in Tolići and Svetoivanac, and to examine its potential ties to the parish in Lešće na Dobri, which was founded in the early modern age. Based on primary sources, mainly tithe records and records of 17th and 18th century canonical visitations, as well as other sources, we have determined that the parish church of St. John was located in the area of Zvečaj. This is also where the other places mentioned as being in the vicinity of Tolići, such as Babina Gora, used to exist. Due to Ottoman raids and wars with the Ottoman Empire, these villages were wiped out and do not exist any more. The church in question was mentioned in 1334. as a parish church in Tolići, and in 1501. the name of its location was listed as Svetoivanac, which means Saint John's in Croatian. It is therefore likely that a village developed around the church, or that an existing village was

renamed after it. The church was mentioned as desolate and abandoned in 1558. and it is likely that its parish was extinguished sometime before. However, the memory of its existence likely survived, as a chapel dedicated to St. John the Baptist was founded in Zvečaj Castle in the late 17th century, and later a new church was built in Donji Zvečaj. The parish of Tolići and Svetoivanac is therefore not identical to the parish of Lešće na Dobri, as earlier studies presumed. Nevertheless, the parish of Lešće na Dobri came to occupy much of the space of the medieval parishes of the Diocese of Zagreb which ceased to exist during the early modern age. It is likely that a part of the parish of Svetoivanac came under the jurisdiction of the Lešće parish, which is confirmed by 18th century sources. The rest of the extinguished parish was taken by the parish in nearby Sveti Petar Mrežnički. The parish of Lešće na Dobri, together with the area it administered to, came under the jurisdiction of the Diocese of Modruš. In the paper we also dealt with the problem caused by the fact that the village Lešće does not exist any more, and its original location is unclear. We determined that the name Lešće was used until the end of the 18th century for the village Tomašići, which still exists. The question remains why the parish was originally named after Lešće, as the parish church, dedicated to St. George, was located in the village of Gorinci at least since the second half of the 17th century.

Key words: church history, Diocese of Zagreb, topography, Zvečaj, Lešće na Dobri

Ključne riječi: crkvena povijest, Zagrebačka biskupija, topografija, Zvečaj, Lešće na Dobri

Tomislav Matić
Hrvatski institut za povijest
Opatička 10
10 000 Zagreb
tomislav.matic@hipzg.hr

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

56

BROJ 2

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FF press

ZAGREB 2024.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 56, broj 2

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Domagoj Tončinić

Glavna urednica / Editor-in-Chief

Inga Vilogorac Brčić

Izvršna urednica / Executive Editor

Kornelija Jurin Starčević

Uredništvo / Editorial Board

Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Filip Šimetin Šegvić (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history), Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Edward Bosnar (engleski / English)

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrčak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*